

Perspektivy guerillového odporu proti ruské invazi na Ukrajině

Mgr. Martin Laryš, prof. PhDr. Emil Aslan, Ph.D.

24. 1. 2023

Shrnutí

Po ruské invazi na Ukrajinu se začalo v oblastech okupovaných ruskými vojsky formovat silné partyzánské hnutí, které se koncentrovalo zejména ve městech jako Cherson, Melitopol či Berďansk. Partyzánské hnutí je spoluutvářeno a koordinováno elitními Silami speciálních operací (SSO) ukrajinské armády, které mají na starosti organizování partyzánského odporu a diverzních akcí v týlu nepřítele. Ukrajínští partyzáni mají značnou podporou civilního obyvatelstva, které nehledě na hrozící represe poskytuje prostřednictvím chatbotů v sociálních médiích informace o lokalizaci a přesunech ruské vojenské techniky, personálu a skladů příslušným ukrajinským orgánům.

Doporučení

1. Doporučujeme vládě ČR nepolevovat ve vojenské a technologické podpoře ukrajinské armády, jelikož existuje zřejmá provázanost mezi úspěchy konvenční armády a partyzánů na okupovaných územích.
2. Vedení ČR by mohlo k obraně Ukrajiny přispět i specializovanými dodávkami vybavení pro potřeby SSO v rámci koordinace partyzánského hnutí na okupovaných územích (např. noktovizory, termovizní zaměřovače).

Partyzánské operace na okupovaných územích: od problému k součásti řešení

Guerillový odpor ukrajinských partyzánů vypukl již v roce 2014, ale tehdy nebyl koordinován oslabeným státem, rozvíjel se spontánně a nestal se seriózní silou, která by mohla mít zásadní vliv na průběh bojů. V některých případech jeho nekoordinovanost se státem a působení v právním vakuu vedly dokonce ke konfliktu se státními autoritami. Nejznámějším příkladem byl partyzánský oddíl Ravlyky („Hlemýždi“), složený z pro-ukrajinských bojovníků z Doněcku, jehož někteří příslušníci byli v červnu 2015 zatčeni a souzeni za nedovolené ozbrojování.

V roce 2016 byly v rámci ukrajinské armády vytvořeny elitní Síly speciálních operací (SSO), které dostaly za úkol koordinaci ozbrojeného partyzánského boje. Teprve v červenci 2021 byl ale přijat zákon „O základech národního odporu“, který poskytl právní oporu pro novou vlnu partyzánského hnutí. SSO na jeho základě koordinuje činnost speciálně vycvičených vojáků pro plnění složitých operací i místních partyzánů, kteří pomáhají při likvidaci ruských okupantů a kolaborantů. Od ruské agrese v únoru 2022 dostali potom partyzáni řadu úkolů podle úrovně specializace a výcviku.

K profesionálně nejnáročnějším operacím SSO na nepřátelském území patří diverze a ničení vojenské infrastruktury (například mostů, přes něž se převáží ruská vojenská technika) a atentáty na představitele okupační správy, které se odehrály v Enerhodaru (pokus o atentát na „primátora“ Andrije Ševčika), Berďansku (likvidace či pokus o likvidaci okupačních zástupců primátora Pavla Iščuka, Olega Bojka a jeho manželky Ludmily, šéfa dopravní policie Oleksandra Kolesnikova či „komandanta“ města Artema Bardina), Melitopolu (bombový atentát na šéfa volebního štábu Jednotného Ruska). Ty nejsložitější operace SSO se konaly přímo na území Ruska – mezi ně patří zejména ničení muničních skladů a skladů pohonných hmot. Mediálně nejznámější bylo zničení dvou vrtulníků Ka-52 (a poškození dalších dvou) na vojenské základně v Pskovské oblasti na konci října 2022.

Dalším úkolem partyzánů je fyzická likvidace řadových ruských vojáků. Podle neověřených zpráv měli partyzáni v Melitopolu zlikvidovat přes 100 ruských vojáků a v Chersonské oblasti přibližně 80 vojáků, většinou nočních hlídek. Na individuální úrovni probíhají také časté menší sabotáže, které nebylo zapotřebí koordinovat se SSO nebo se na ně speciálně připravovat (ničení vojenské techniky sypáním písku do palivových nádrží, krádeže munice ze skladů apod.). Nedílnou součástí působení ukrajinských partyzánů jsou také informační kampaně –

šíření letáků a prohlášení adresovaných okupantům a kolaborantům s cílem vystrašit okupační síly a poskytnout naději civilnímu obyvatelstvu. V Chersonu například letáky slibovaly odměny v kryptoměnách za spálenou ruskou vojenskou techniku. Jde o formu psychologického nátlaku, která má okupantům a kolaborantům ukázat, že ani na okupovaných územích nejsou v bezpečí.

Vztah obyvatelstva k partyzánskému odboji

Jak ukazuje teorie a praxe nekonvenčních konfliktů, nedílnou podmínkou existence a aktivit efektivního guerillového odporu je podpora ze strany místního obyvatelstva. Bez ní není pro partyzány, kteří často z řad místního obyvatelstva pocházejí, možné fungovat v nepřátelském týlu. Ve velice riskantním prostředí, kde je jak ozbrojený odpor ze strany kombatantů, tak nenásilná materiální či informační podpora kombatantům ze strany okupačních vojsk často brutálně trestána, je zapotřebí vysoké motivace.

Sympatie obyvatelstva od počátku ruské invaze zcela jistě spočívají na straně Ukrajiny. Velká část relativně pro-ruský naladěného obyvatelstva, kterého bylo ještě před invazí v Charkovské, Záporožské a Chersonské oblasti málo (nemluvě o Kyjevské, Sumské nebo Černihivské oblasti), byla invazí šokována, protože nečekala, že se Putin k něčemu podobnému odváží. Utrpení a smrt blízkých následkem ruské invaze pro-ukrajinské nálady jen utvrdily, zatímco mýty ruské propagandy pozbyly relevance. Pro mnohé obyvatele bylo dalším šokem hrubé chování ruských vojsk, okupační správy a přístup k občanům v tzv. "lidových republikách" v podobě plošné násilné mobilizace.

Problematičtějšími místy z hlediska ukrajinské podpory jsou snad jen menší města, která se nacházela již od roku 2014 v blízkosti linie rozhraničení, protože se z nich staly nové periferie na okraji administrativních hranic s tzv. „lidovými republikami“, což se negativně projevilo na jejich ekonomickém rozvoji a budoucích perspektivách (např. Stanycja Luhanska).

Byť přesná data nejsou k dispozici, větší nevybíravá brutalita ze stran okupačních vojsk je spojována s větší ochotou obyvatelstva riskovat, zatímco selektivní násilí ze strany okupačních vojáků tuto ochotu dlouhodobě snižuje. Násilí ruských okupantů se často odehrává v reakci na ostřelování ukrajinskou armádou, případně větší diverzní akci, po níž často následuje teror vůči civilnímu obyvatelstvu, včetně domovních prohlídek a prověřování dokumentů a obsahu telefonů. Osoby podezřelé ze spolupráce s ukrajinskou armádou jsou drženy v nelidských podmínkách v zajetí, kde jsou mučeni nebo nuceni k otrockým

pracím. K tomu stačí být jen ve špatný čas na špatném místě, nemít u sebe doklady nebo být z jiných důvodů podezřelý.

Ruská armáda a okupační orgány při této činnosti často spolupracují s místními kolaboranty, kteří udávají osoby s proukrajinskými názory, případně využívají nastalé situace k vyřizování osobních účtů či ze zjištěných (materiálních) důvodů. Obecně se intenzita represí vůči civilistům ze strany ruských okupantů v různých místech liší a záleží spíše na konkrétních okolnostech, včetně personální charakteristiky odpovědných osob (velitelů), intenzity partyzánské činnosti či podílu mladých mužů na místní populaci.

Partyzáni nebo městská guerilla?

Významným faktorem pro efektivitu partyzánského odporu je terén. Je-li hornatý, urbánní či lesnatý, poskytuje guerillovým bojovníkům výhodnější prostředí pro vedení ozbrojených operací. Hlavními centry dnešního partyzánského boje na Ukrajině není venkov či hornatý terén, ale největší města v okupované části jižní Ukrajiny s výjimkou Mariupolu, který byl prakticky kompletně zničen, tedy Cherson (do osvobození v listopadu), Melitopol a Berďansk. Tato více než stotisícová města s rozsáhlou sídlištní zástavbou poskytují pro partyzány relativně anonymní prostředí. Spíše než o „rurální“ partyzánské hnutí známé z historie se tedy v současnosti jedná o městskou guerillu, která byla neaktivnější v Chersonu a Melitopolu, městech obklopených stepí, která není pro partyzánský boj nejvhodnější. Podle konkrétní činnosti pak lze odhadnout úroveň jejich profesionality a míru koordinovanosti se speciálními jednotkami SSO. Podle některých údajů je poměr profesionálů vycvičených a organizovaných SSO k neprofesionálním partyzánům v rámci místních komunit zhruba 60 na 40. Právě místní podnikají zejména žhářské útoky na domy kolaborantů a fyzické útoky a likvidaci řadových ruských vojáků.

Guerillový odpor jako součást operací ukrajinských ozbrojených sil

Jak ukazují příklady mnoha guerillových skupin, komunikační kanály s vnějšími centry ozbrojeného odporu či zainteresovanými podporovateli jsou klíčové pro jejich efektivní fungování. Dodávky zbraní a munice ze strany „mateřské země“ či třetích aktérů, stejně jako poskytování výzvědných informací směrem k prvně jmenovaným je nedílnou součástí činnosti partyzánských skupin.

SSO vydaly prostřednictvím Centra národního odporu („*Centr nacional'noho sprotyvu*“) instrukce pro působení partyzánských skupin, kde se nachází veškeré praktické informace, jak si počínat na okupovaných územích (např. jak zneškodnit nepřátelský tank či jak provádět sabotáže v týlu nepřítele). Centrum má i svůj kanál na YouTube, jehož prostřednictvím předává video-instrukce.

Zvláštní součástí působení partyzánů je předávání informací z týlu o umístění ruské vojenské techniky a kolon. V tomto ohledu na Ukrajině funguje tzv. „lidová rozvědka“, fungující s pomocí sociálních médií, kdy prakticky každý občan může bez větších znalostí utajené komunikace předávat informace o pohybech a umístění ruské vojenské techniky a skladů. Ukrajinské státní orgány, zejména SBU a armáda, vytvořily už na začátku invaze chatboty v sociálních médiích (populární je zejména Telegram), kam lidé mohou posílat informace o lokalizaci a přesunech ruské vojenské techniky. SBU vytvořila chatboty STOP Russian War a Baču („Vidím“). Ukrajinská média uvádí, že chatbot ukrajinské armády eBopor využilo od února 2022 přes 400 tisíc lidí, což napovídá o rozsahu fungování této „lidové rozvědky“.

Závěr: partyzánské hnutí jako symbol naděje na vítězství

Kyjevu se podařilo vytvořit efektivní komunikační kanály s týlem, které budou nejspíš sílit paralelně s oslabením ruských okupačních vojsk a problémy, se kterými se potýkají. Masivní násilí vůči civilistům, které je málo vybíravé, tak stěží prolomí vůli ukrajinského obyvatelstva poskytovat podporu partyzánům. Postup ukrajinských vojsk směrem k Melitopolu či Mariupolu může navíc vést k významnému nárůstu partyzánských aktivit díky euforickým náladám v ukrajinském týlu po každém velkém vítězství ukrajinské armády a podpořit snahy k němu přispět.